

Bodemvervuiling vóór Lekkerkerk

Cobie Ensink

Tussen 1980 en 1986 laat ENKA te Emmen 30.000 ton slib storten op de gemeentelijke vuilstortplaats Emmerschans en bij de VAM te Wijster. In 1986 ontdekt een controlerende ambtenaar dat de bij de VAM aangeboden vrachtwagen slib, chemisch afval is in de zwaarste categorie, ivm. de extreem hoge concentraties antimoon. Sedert jaren heeft ENKA de Wet chemische afvalstoffen overtreden, zo wordt vastgesteld door het provinciaal bestuur van Drente en het Openbaar Ministerie, dat uiteindelijk besluit geen gerechtelijke stappen tegen ENKA te zullen ondernemen.

Vervuilde gedempte wijk bij Zwartemeer.

De ENKA dumppraktijken blijven in beperkte kring bekend, evenals de ernstige waarschuwing aan ENKA én de verplichting te zoeken naar milieuverantwoorde verwerkingsmogelijkheden. In 1989 doet de zaak ENKA landelijk veel stof opwaaien nadat een VAM-woordvoerder de vuile ENKA-was buiten hangt. In de pers verdedigt ENKA zich niet met een gebrek aan kennis destijds omtrent de dreigende gevaren die uitgaan van een gifbelt en/of de geldende regels. Die waren bekend. Ter verdediging voert ENKA aan, niet te hebben geweten dat het slib chemisch afval was. Het slib was nooit geanalyseerd op antimoon, dus hoe had de ENKA ooit kunnen weten dat er wetten en regels waren overtreden?

De zaak ENKA is in de jaren '80 geen uitzondering. Tientallen bedrijven zijn betrokken bij gifschandalen en voeren zonder uitzondering

aan, niet te hebben geweten dat het geproduceerde en gestorte afval chemisch afval was. Een verdediging die na de zaak Lekkerkerk in 1980 de grote mode lijkt! Bedrijven én overheden die veel stof doen opwaaien na 1980 rond gifbelten en stortingen van chemisch afval van vóór de zaak Lekkerkerk, verdedigen zich voornamelijk met een gebrek aan kennis destijds omtrent de dreigende gevaren van handelen en een gebrek aan regels: *'Het gaat niet aan, wat toen mocht, ons daarvoor op de jas te spugen.'* aldus NAM woordvoerder F. Duut in 1985 in Noorderbreedte. Langzaam maar wel zeker is er een grens getrokken door de bodemverontreinigingsproblematiek die onder te verdelen is in twee perioden. De periode zonder kennis en regels. Een zwart gat. En de periode waarin er kennis is. Plotsklaps. Klopt dat beeld? Waren de jaren vóór de zaak Lekkerkerk een zwart gat?

Wet inzake de bodemverontreiniging

In een aantal Tweede Kamerstukken van het zittingsjaar 1970-71 wordt vastgesteld, dat 'de bodem de basis is voor het menselijk bestaan' en wordt geformuleerd wat een gezonde bodem is. Ook blijkt er met de bodem van alles aan de hand. Men konkludeert dan ook 'de verwijdering van het afval uit onze samenleving zal langs wegen moeten geschieden die geen ontoelaatbare milieuverontreiniging veroorzaken.' Er is dan ook van alles aan de hand. Het bedrijf De Goede te Amsterdam, dat jaarlijks 12.000 ton chemisch afval verwerkt, of beter gezegd, wegwerkt, sluit in 1969 haar port. Al gauw veroorzaakt de zich ophopende berg niet wegwerkter chemische afvalstoffen grote problemen. Naarstig gaan het bedrijfsleven én betrokken overheden op zoek naar mogelijke

Zaken en Volksgezondheid, R. J. H. Krusinga, het 'Voorontwerp van Wet inzake de Bodemverontreiniging' (84 artikelen) en een uitgebreide Memorie van Toelichting daarop (23 pagina's), naar de 2e Kamer. In die stukken wordt het aantal tonnen in Nederland vrijkomend chemisch afval geschat op jaarlijks 50.000 ton. Een veel te lage schatting gezien de opbloei van de chemische industrie in die jaren, maar een kniesoor die daar oog voor had. Mbt. het ontstaan van nieuwe gifbelten zijn de Kamerstukken meer dan duidelijk: 'Het Bureau Milieuhygiëne van de Raad van Nederlandse Werkgeversverbanden heeft contact tot stand gebracht tussen twee Nederlandse ondernemingen en een Belgisch bedrijf, die in onderlinge samenwerking zorg zullen dragen voor het afvoeren en verwerken van chemische afvalstoffen van Nederlandse industriën. De ver-

Dumppraktijken

Natuurlijk is het chemisch afvalprobleem niet opgelost in de jaren '70. Regelmatig verschijnen er publikaties waaruit het tegenovergestelde blijkt: 'NAM loost, zonder Hinderwetvergunning, vuil in de natuur bij Schoonebeek', aldus het Nieuwsblad van het Noorden op de voorpagina van 5 oktober 1973. Het Nieuwsblad bedoelt dan de inmiddels beruchte gifbelt het Gat van Reef dat 'twintig meter diep, tot aan de rand gevuld is met een stinkende zwarte oliedrab'. Gesaneerd wordt er in de jaren 70 ook. Een gifbelt in een waterwingebied in Hilversum in 1975, en één in Wierden. Erfenissen van vóór de chemische afvaloplossingen van het bedrijfsleven, zo verdedigt men zich. De grote doorbraak rond de bodemverontreinigingsproblematiek komt echter met de zaak Lekkerkerk.

Monsterpunt rond het gat van Reef (Schoonebeek).

oplossingen voor dat probleem. Men besluit tot verbranding in open lucht op een daarvoor geschikt terrein. Die oplossing stuit op fel verzet. Storten op of in de bodem is uitgesloten gezien de vele vraagtekens die het Rijk en andere overheden daarbij plaatsen. Antwoorden op die vragen worden verwacht van bv. het Instituut voor toepassing van Atoomenergie in de Landbouw te Wageningen waar men het gedrag van oa. organische kwikverbindingen in de bodem onderzoekt. Chemisch afval staat in die jaren in het brandpunt van de politieke belangstelling gezien het voornemen te komen tot wetgeving inzake de bodemverontreiniging waarin chemisch afval een hoofdrol speelt.

Chemisch afvalprobleem opgelost

Met een begeleidende brief, gedateerd 14 april 1971, verstuurd de Staatssecretaris van Sociale

werking van de niet brandgevaarlijke en niet giftige stoffen zal plaatsvinden door 'geordnede Deponie' (oa. in de buurt van Mannheim). De verwerking van een ander deel van het chemisch afval zal kunnen worden ondergebracht bij de West-Niedersächsische Verbrennungs-Gesellschaft te Osnabrück. Tenslotte zullen bepaalde chemische afvalstoffen, mits goed verpakt, in aanmerking komen voor geconditioneerd dumpen in de Atlantische Oceaan.' aldus Krusinga in de Memorie van Toelichting (pag. 14). Met de door het bedrijfsleven aangedragen oplossingen voor het totale chemische afvalprobleem is de noodzaak te komen tot bodembeschermende wetgeving hieromtrent niet meer aanwezig. Het wetsontwerp wordt vervolgens door de regering teruggenomen, maar vormt later mede de basis voor de Wet chemische afvalstoffen en de Afvalstoffenwet.

De gifaffaire beheerst de media maandenlang. Onder die druk start Nederland een inventarisatie van gifbelten: het Ginjaar-onderzoek met als resultaat 4.361 vermeende gifbelten, 115 in Friesland, 214 in Groningen en 153 in Drente. In de jaren 80 zijn gifaffaires niet meer weg te denken uit de media. Rond het Ginjaar-onderzoek duiken onbeheerde binnenvaartschepen, tot de rand toe gevuld met chemisch afval, op in de Nederlandse binnenwateren. Ook het gerechtelijk onderzoek bij het chemisch afvalwegwerkende bedrijf Uniser te Moerdijk staat volop in de belangstelling. Voor het grote publiek zijn de problemen met chemisch afval dan ook meer dan duidelijk geworden. Uit onderzoek blijkt inmiddels dat jaarlijks in Nederland een berg van ongeveer één miljoen ton chemisch afval vrijkomt.

Hoezo gifstoringen

Na de inventarisatie van gifbelten wordt de Interimwet bodemsanering in 1983 van kracht. Vragen rond gifbelten worden in gemeenteraden doorgaans niet op prijs gesteld. Het Schoonebeeker Raadslid Knecht wordt in de Raadsvergadering van 24 februari 1983 ongemeen fel op de vingers getikt. Hoezo gifstoringen zoals in het Gat van Reef? *'Niet juist,'* zo laat de voorzitter, burgemeester M. L. C. M. Schneemann, weten, *'we kunnen nu niet vooruit lopen op eventuele resultaten van het onderzoek, waarbij de aanwezigheid van gifstoffen wordt verondersteld. Zonder duidelijke resultaten hieromtrent kan niet over gifstoringen worden gesproken.'* Inmiddels is het Gat van Reef een, op basis van onderzoeken, erkende gifbelt met een inhoud van 90.000 ton afval. Ook is nu bekend dat

Nederland 80.000 te saneren, voormalige bedrijfsterreinen rijk is en 25.000 in gebruik zijnde bedrijfsterreinen. Rond deze 25.000 bezwadderde bedrijfsterreinen is het bedrijfsleven sedert 1987 doende te komen tot een plan van aanpak. Het eerste resultaat is inmiddels bekend. Het bedrijfsleven is bereid alle, daarvoor in aanmerking komende, bedrijfsterreinen de komende vijf jaar oriënterend te onderzoeken. De fase van eventuele saneringen van versmeerde terreinen moet daarna van start gaan. In de tussentijd heeft het bedrijfsleven volop tijd te komen tot harde afspraken rond geheimhouding van te saneren lokaties. Pottekijkers worden niet op prijs gesteld. Tenzij de Tweede Kamer wikt en anders beschikt? Per slot van rekening waren chemische afvalproblemen volgens datzelfde bedrijfsleven reeds in 1971 opgelost . . .

